

BANKI HITELEZÉS

TATAY TIBOR¹

Összefoglalás

A kereskedelmi bankok hitelezési aktivitását általában a gazdasági növekedés feltételének tekintik a gazdasági elemzők. Magyarországon a 2008-as válság kitörése után jelentősen csökkent a bankok vállalati hiteleinek állománya. Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy a hitelezés visszaesésére milyen tényezők hathattak, illetve hathatnak. Ebben a körben áttekintem a banki hitelezési feltételek, a hitelkamatlábak, a kereskedelmi banki források alakulását. Értékelem a monetáris politika hitelezésre gyakorolt hatását, és a vállalati hitelkereslet változását. Céлом annak értékelése, hogy a hitelállomány zsugorodása kizárólag a kereskedelmi bankok kínálatának csökkenésére vezethető-e vissza.

Kulcsszavak

banki hitelezés, hitelkínálat, hitelkereslet

Summary

Usually analysts deem crediting activities of commercial banks a precondition of economic growth. After the break-out of the 2008-crisis, the credit facility lent by banks to the corporate sector dropped significantly in Hungary. This paper studies the factors that have been influencing or might have been influencing such fall in crediting. The conditions of crediting by banks, rates of interest, and sources of commercial banks are reviewed. The influence of monetary policy on crediting and the change in the demand for company credit are evaluated. The purpose of this study is to assess whether or not such fall in corporate credit facilities is only due to reduced availability of credit products offered by commercial banks.

Keywords

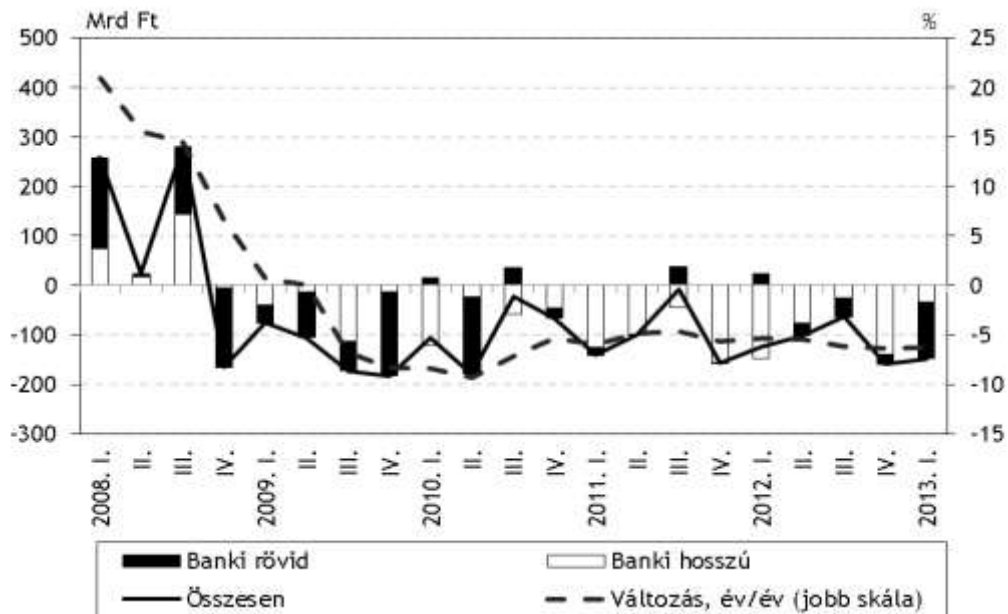
bank crediting, credit supply, credit demand

¹ egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, e-mail: tatay@sze.hu

A 2008-as pénzügyi, gazdasági válság kitörése óta Magyarországon a bankok vállalkozásoknak nyújtott hiteleinek állománya folyamatosan csökkent 2013 második negyedévéig. A banki különadók 2010 utáni megjelenése óta sok elemző a bankok terheinek túlzott növekedésére vezeti vissza a hitelezési tevékenység visszafogását. A hitelezés bővülését ugyanakkor a gazdasági növekedés hajtóerejének is tekintik. A vállalati hitelezés zsugorodása eme vélemények szerint tehát a gazdaság növekedésének fékezője is. Tanulmányomban több komponenst is meg kívánok vizsgálni ami az utóbbi években a vállalati hitelállomány csökkenését okozhatta.

1. ábra

A vállalati szektor banki hitelállományának nettó negyedéves változása futamidő szerint

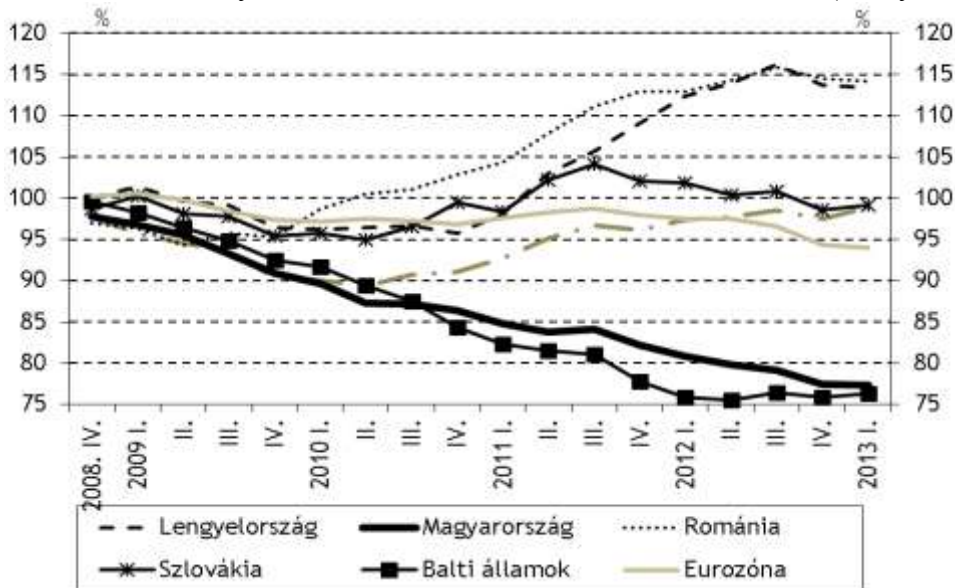
Forrás: MNB

A Magyar Nemzeti Bank adatai szerint a vállalati hitelállomány 2008. III. negyedéve óta 2013. I. negyedévének végéig folyamatosan csökkent. A csökkenés kezdete egybeesik a világgazdaságot sújtó pénzügyi válság elmélyülését okozó USA-beli eseményekkel, a Lehmann Brothers befektetési bank összeomlásának idejével és az ennek következtében a piacokon végigvonuló likviditási problémák súlyosbodásával. A pénzügyi válság után bekövetkező reálgazdasági válság az Európai Unióban 2013. I. negyedévéig nem ért véget.

A magyar államháztartás eladósodottsága, a magas költségvetési hiány nem tette lehetővé, hogy az állam a fiskális politika oldaláról élénkítse a gazdaságot. (Lentner-Kolozsi-Tóth 2010) Mivel a monetáris politika befolyása éppen a bankrendszeren keresztül hat, érdemes ennek hatását vizsgálni a banki hitelezési tevékenység szempontjából. A belső, illetve külső kereslet visszaesése reálgazdasági oldalról csökkenthette a hitelkeresletet. A kérdés többoldalú megközelítése azért is vizsgálendő, mert ahogy azt a 2. ábra mutatja a banki hitelezés nem zsugorodott mindenütt az EU-ban ahogy az Magyarországon történt. A 2. ábra alapján megállapítható, hogy a bankok vállalati hitelezésének alakulása egyáltalán nem mutatott azonos képet még az EU-n belül sem.

2. ábra

A vállalati hitel-állományok alakulása nemzetközi összehasonlításban (árfolyamszűrt)

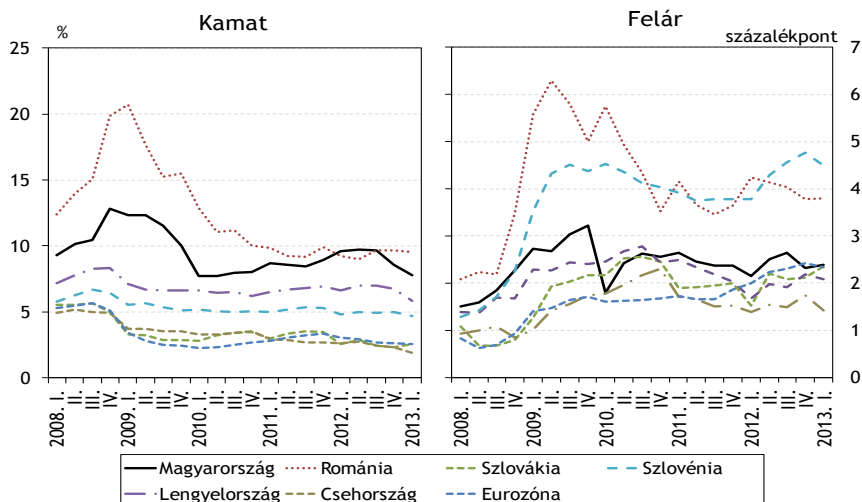

Forrás: MNB

A Magyar Nemzeti Bank 2002 óta az inflációs célkövetés rendszerét alkalmazza monetáris politikájában. 2008 végén azonban pénzügyi stabilitási okokból volt kénytelen kamatot emelni. A jegybanki alapkamat 2009 végén 11%-os szintre emelkedett. A jegybank ugyan a pénzügyi feszültségek enyhülését követően 2009-től kamatsökkentésbe kezdett. A kamatsökkentési ciklus 2010 közepéig tartott, az alapkamat 6% alá került. 2010 közepe után azonban a jegybank a pénzügyi stabilitás fenntartására valamint az inflációs kockázatokra hivatkozva ismét emelni kezdte a kamatszintet, több lépés után a kamat elérte ismét a 7%-os mértéket. Újabb csökkentésre csak 2012 közepét követően került sor. A magyar alapkamat a nemzetközi összehasonlításban magas volt a vizsgált időszakban. (MNB 2013A) A hitelkeresletet a recessziós reálgazdasági környezetben mindenképpen visszafoghatta a monetáris politika. A jegybank monetáris politikája prociklikusnak bizonyult, a dekonjunktuurával küzdő reálgazdaság számára a magas alapkamat kedvezőtlen hatásokkal járt. A magas jegybanki alapkamat magas kereskedelmi banki kamatok eredményezhetett.

3. ábra

Kamatkondíciók nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

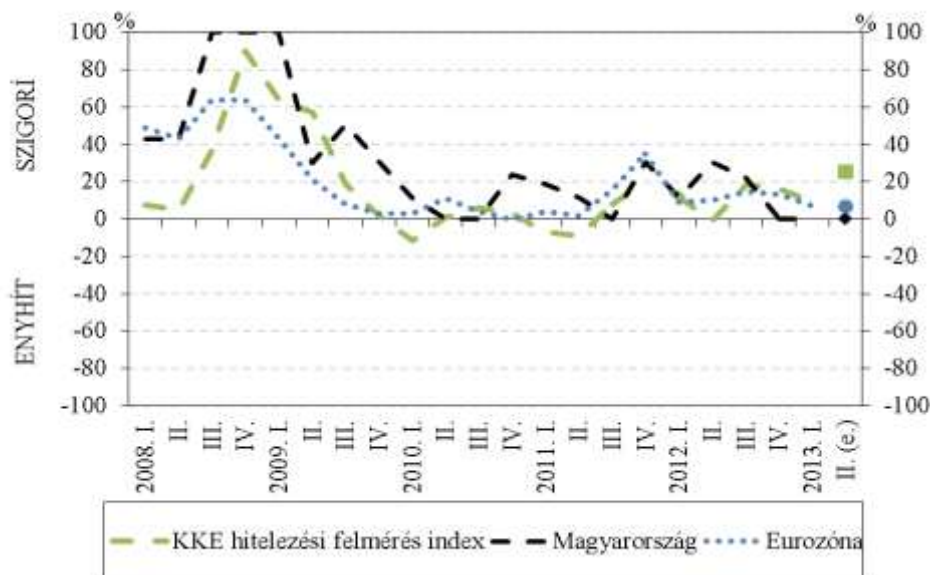
Forrás: MNB

A magas jegybanki alapkamat mindenképpen magasan tartotta a bankközi kamatlábakat. A bankhitelek kamatait meghatározzák a bankközi kamatlábak. A hitelek árazásánál a 3 hónapos vagy 1 éves bankközi kamatlábakat szokták alapul venni, erre tevődik rá a kockázati felár. Mivel a vizsgált időszakban a magyar bankközi kamatlábak magasak voltak, a hitelek árazása magas színtről indult. A 3. ábra mutatja a kockázati felárak alakulását nemzetközi összehasonlításban. A kockázati felárak összevetése a hazai devizában nyújtott hitelekre vonatkozik, tehát a hitelek nem hordoztak árfolyamkockázatból eredő kockázatokat a bank és a hitelfelvevő kapcsolatában. A vizsgált időszakban 2008 elejétől emelkedtek a kockázati prémiumok. Az ábrán feltüntetett országok többségénél a magyar felárak magasabbak voltak. A magas bankközi kamatok és a magas kockázati felárak magas hitelkamatlábakat eredményeztek. A 3. ábráról leolvasható, hogy csak a román vállalati hitelkamatlábak haladták meg a magyarországiakat. A magas kamatlábak a vállalati hitelkeresletre csökkentőleg hathattak.

A banki hitelezés vizsgálható a hitelezési feltételek alakulásának oldaláról is. A hitelezési feltételek szigorodása akár szinten marad, vagy csökkenő hitelkamatok mellett eredményezheti a hitelkihelyezés csökkenését.

4. ábra

A hazai vállalati hitelezési feltételek nemzetközi összehasonlításban

Forrás: MNB

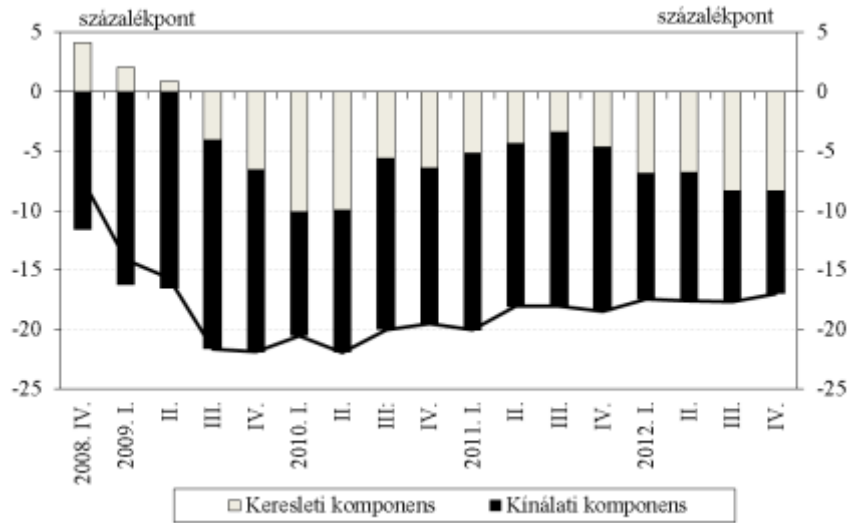
A 4. ábrán látható, hogy 2008-tól a hitelezési feltételek szigorodtak Magyar országon. A szigorítások azonban hasonlóak a nemzetközi tendenciákhoz. A hitelezési feltételek közé azok a tényezők tartoznak, amelyek alapján a bankok a hitelek odaítéléséről döntenek. Ide tartozik például a fedezetértékelés, az elfogadható gazdálkodási mutatók szintjének meghatározása.

A hitelezési feltételek változása önmagában nem tekinthető a vállalati hitelállomány zsugorodásának okaként. A rendelkezésre álló információk azonban nem elegendők annak eldöntésére, hogy a vállalkozások mely körének, és milyen mértékben romlottak gazdálkodási mutatói. Elképzelhető, hogy a változatlan, vagy csak kissé szigorodó feltételek mellett is kiszorulnak a vállalkozások mutatóik romlása miatt a hitelezésből. (Fábián - Hudecz-Szigel2010)

Az 5. ábra megmutatja, hogy a hitelállomány visszaesésének okai az egyes időszakokban milyen mértékben magyarázhatóak keresleti illetve kínálati oldali okokkal.

5. ábra

A vállalati hitelezés visszaesésének dekompozíciója keresleti és kínálati tényezőkre (2008 szeptemberéhez képest)

Forrás: MNB

Az 5. ábrán látszik, hogy a vállalati hitelállomány visszaesése túlnyomóan a kínálati oldal szűkülésére vezethető vissza, de jelentős szerepet játszott a keresleti oldal ingadozása reálgazdasági okokból következően. A keresleti oldal ingadozása reálgazdasági okokból következett. A belföldi illetve a külföldi kereslet visszaesése csökkentette a rövid lejáratú forrásigényeket. A dekonjunktúra hatására a vállalkozások elhalasztották beruházásaikat. Az 1. és 5. ábra összevetésekor látszik, hogy a keresleti oldali ingadozást a rövid lejáratú hiteligenyek változása eredményezte elsősorban, a projektfinanszírozó hosszúlejáratú hitelek iránti kereslet a vizsgált időszak alatt végig csökkent. A rövid lejáratú hitelek iránti kereslet mozgását egy-egy negyedévben a nem tartós konjunkturális élénkülések okozták. (Gém 2011) A kínálati oldali szűkülés a külföldi tulajdonú bankok anyabankjainak forráskivonására és a kockázatvállalási hajlandóság csökkenésére vezethető vissza. (MNB 2013A)

Összefoglalva megállapítható, hogy a bankok vállalati hitelállományának 2008. III. negyedévtől 2013. I. negyedévének végéig tartó csökkenése túlnyomóan a kínálati oldal szűkülésének következménye, de jelentős szerepet játszott a kereslet változása is. A kínálati oldalon bekövetkező csökkenés a külföldi anyabanki források kivonásának és a kockázatvállalási hajlandóság változásának eredménye. A keresleti oldalról számítható zsugorodás a reálgazdasági dekonjunktúra, a hitelek magas árának következménye. A hitelezési tevékenység élénkítése, ezen keresztül a gazdaság stimulálása a monetáris politika oldaláról lett volna elérhető. A reálgazdaság visszaesése miatti alacsony inflációs kockázatok mellett a jegybank kamatsökkentéssel, diszkrecionális eszközök alkalmazásával avatkozhatott volna be. A hitelállomány alakulása keresleti és kínálati oldalról is kedvezőbben alakulhatott volna, segítve a reálgazdasági visszaesés tompítását.

Irodalom

Fábián G., Hudecz A., Szigel G. (2010): A válság hatása a vállalati hitelállományokra Magyarországon és más kelet-közép-európai országokban. *Hitelintézeti Szemle*, IX. évfolyam V. szám. 445-462. o.

Gém E. (2011): A belső kereslet és a banki hitelezés alakulása. *Pénzügyi Szemle*, LVI. évfolyam 2011/3. szám. 337-351. o.

Lentner Cs., Kolozsi P., Tóth G. (2010): A magyar válságkezelés sajátosságai és ellentmondása. *EU Working Papers 1/2010*

Magyar Nemzeti Bank (2013): Hitelezési folyamatok, 2013. május.
<http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/hitelezesi-folyamatok> Letöltés: 2013.05.28.

Magyar Nemzeti Bank (2013): Jelentés a pénzügyi stabilitásról, 2013. május
http://www.mnb.hu/Kiadvanyok/mnbhu_stabil Letöltés: 2013.06.04.